

УДК 821.161.2:82-6

DOI: 10.31475/fil.dys.2018.08.10

ГРИНА ПРИЛІШКО,

*доктор філологічних наук, доцент
(м. Київ)*

**Феномен художньої творчості
в епістолярному дискурсі Олеся Гончара**

У статті розглядаються особливості розуміння О. Гончарем сутності та значення художньої творчості. На основі аналізу листування письменника простежено специфіку тлумачення ним питань, що стосуються чинників літературної творчості, явища художнього стилю, ролі реципієнта тощо. З'ясовано, що епістолярний дискурс О. Гончара репрезентує його як людину, письменника й критика, сприяє глибшому осмисленню світоглядно-естетичних основ його творчості.

Ключові слова: *листи, мистецтво, література, творчий процес, творча лабораторія, літературна критика, стиль.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Листування О. Гончара (1918–1995), як і його «Щоденники», є важливим джерелом розуміння особистості й творчості митця, соціокультурного контексту епохи, в яку він жив, людей, з якими спілкувався. О. Гончар з однаковою уважністю й повагою звертався і відповідав своїм адресатам, з-поміж яких – політики, високопосадовці, прості громадяни, учні, студенти. У листах розкривається перейнятість О. Гончара долями конкретних людей (всім, хто до нього звертався, він намагався відповісти й допомогти), проблемами екології, освіти й культури, зокрема закриттям україномовних шкіл, руйнуванням пам'яток архітектури. З кінця 80-х рр. епіцентром листування О. Гончара, за спостереженням Л. Курило, є «суверенітет держави, ментальність українського народу, виховання й освіта молоді, турботи інтелігенції, проблеми рідної мови, літератури та й культури в цілому, проблеми захисту навколишнього середовища, збереження історико-культурних пам'яток, зв'язки з діаспорою тощо» [3, с. 9]. Духовні, гуманістичні цінності були визначальними як у житті, так і в творчості О. Гончара, що теж засвідчено листуванням: «Дуже важливим мені здається, щоб перед могуттям техніки людина не здрібнілась, щоби дух людський не занепав, не занидів у практицизмі, щоби, не перетворюючись у добувача лише матеріальних благ, людина ХХ віку зберегла в собі все

найкраще від минулих віків, здобулась на вищий ступінь духовності, ще гостріше відчула потребу самовдосконалюватись, плекати в собі жагу справедливості, людяності, чуття краси, історичної перспективи, одне слово, щоб всебічно розвивала вона в собі – як першооснову життя – високе духовне начало» [1, с. 118]. Як і щоденникові записи, листи є особливо цінним матеріалом для розуміння особистості письменника, його сприйняття власної творчості, доробку інших митців й, загалом, життя та людей. Листування розкриває пріоритетність морально-етичних цінностей для О. Гончара у всі періоди його життя: письменник завжди намагався допомогти, підтримати словом і ділом конкретну людину. Переїнятність соціокультурними проблемами, долею окремої людини і всього народу – проблематика епістолярії О. Гончара. У листі Юр. Дацку, головному редактору словацького видання «Нове життя» (від 20 лютого 1968 р.), є такі показові в цьому сенсі рядки: «Життя – на всій свідомій його стадії – безоглядно було присвячене служінню рідному народові, світили твоїй праці ідеали вільної людини, і це дає відчуття немарно прожитих літ» [1, с. 117].

Формулювання цілей статті... Актуальним видається розгляд епістолярної спадщини О. Гончара в контексті його світоглядно-творчих позицій, адже це сприятиме глибшому розумінню особливостей його сприйняття мистецтва, художнього твору, критики, процесу творчості, розкриттю особливостей творчої лабораторії митця. З-поміж досліджень, присвячених листуванню О. Гончара, важливою є дисертаційна праця Л. Курило «Епістолярій Олесья Гончара і творча індивідуальність письменника» (2006), в якій на матеріалі 500 листів, що друкувалися у різних виданнях та збережені в архівах, простежено світоглядно-творчу еволюцію О. Гончара, проаналізовано жанрово-стильові особливості листів, висвітлено їхню роль в осмисленні творчої індивідуальності письменника. Водночас, залишається ще багато аспектів, що потребують свого осмислення, адже епістолярій О. Гончара є різноплановим і політематичним явищем. Окрім того, знайдені й опубліковані раніше невідомі листи письменника [1]. У контексті політематичності епістолярії О. Гончара особливо *актуальною* є тема художньої творчості, що потребує окремого аналізу, що й стало *метою* даної статті.

Виклад основного матеріалу... Листи О. Гончара містять цінні спостереження автора про особливості творчого процесу, розкривають його розуміння феномену мистецтва, бачення специфіки власної творчості, ролі читача, функцій критика. Про розуміння О. Гончарем ролі та значення мистецтва в житті чи не найяскравіше свідчать рядки з листа від 22 січня 1982 р. до учнів Дніпропетровського педучилища:

«Мистецтво, художні цінності – це ті речі, які людину ніколи не зрадять, а ось допомогти в скрутні хвилини життя, бути з вами також і в дні радісні, вірними друзями супроводити вас – це вони зможуть» [1, с. 213]. Правда, духовність, творча оригінальність, на переконання О. Гончара, є основою мистецтва. У листі до Ю. Барабаша він зазначав: «Справжнє мистецтво, крім буквальної правди, завжди знало і ще щось більше, і тільки завдяки цьому могли з'явитись для людства і Гомер, і Шекспір, і Гоголь, і Довженко. На жаль, далеко не всі це розуміють, навіть ті, хто береться бути суддями в літературі. Декому з них, виявляється, важко збагнути, що є в мистецтві «неправильності», істинніші за буквальну правду буденщини» [1, с. 96]. В листі до В. Фащенко від 5 травня 1985 р., пишучи про важливі моменти в творчому процесі, О. Гончар зазначав: «Адже йдеться про сферу, де якщо і вроджується щось вартісне, то вроджується воно скоріш інтуїтивно, виникає з миттєвого стану душі, з того самого «озарення», а практичний досвід, гадаю, має тут функцію лише допоміжну. [...] Довіряйтесь внутрішньому голосові, дослухатись до музики душі – це в художній творчості, мабуть, найважливіше» [1, с. 259–260]. Отже, важливу роль у творчому процесі, на переконання О. Гончара, відіграють інтуїція та творче осяяння. На цьому він наголошував у багатьох листах, наприклад: «А ведь в искусстве многое постигается интуитивно, и миг озарения – он действительно существует, и какие-то находки появляются как бы вопреки всем нашим литературным правилам и логическим соображениям» (лист до В. Оскоцького від 27 березня 1978 р.) [1, с. 156–157]; «[...] інтуїція в творчому процесі відіграє величезну роль, дає часом зовсім несподівані наслідки. Інтуїції як внутрішньому поклику душі, я вважаю, варто якомога вільніше довірятись» (лист до студентки Донецького державного університету М. Коломієць від 29 листопада 1978 р.) [1, с. 167].

На думку О. Гончара, сенс письменницької праці в тому, щоб духовно зміцнювати людину, спонукати мислити, давати підтримку й радість. «Гадаю, що такою і мусить бути вона, наша робота: хоч і в горі тобі дається, а іншим повинна давати радість» [1, с. 95], – писав він у листі до О. Сизоненка від 7 липня 1961 р. Письменник, на переконання О. Гончара, не має вдаватися до дидактизму чи продукувати готові відповіді на порушені питання. Прикметним у цьому сенсі є лист до Р. Лубківського від 27 жовтня 1977 р., у якому О. Гончар висловив своє обурення з приводу перекручування його слів в рецензії на «Берег любові», опублікованій в журналі «Жовтень»: «Дорогий Романе Мар'яновичу! «У творі я розв'язую проблеми...» Як Вам подобається цей тон? Сиджу й міркую: невже я міг висловлюватись з такою банальною

категоричністю? Та й чи діло письменника розв'язувати проблеми, подібно до кросвордів? Письменник взагалі не стільки розв'язує проблеми, скільки ставить їх, порушує, заторкує, – якщо вони важливі, то й це вже немало» [1, с. 149]. Відтак художній твір, на думку О. Гончара, насамперед має спонукати читача до роздумів, до самостійних пошуків відповідей на підняті у ньому проблеми. В процесі активного сприйняття мистецтва реципієнт стає співтворцем художнього тексту. «Література не дає готових моральних рецептів, роль її – в іншому. З допомогою книги читач має сам навчитися глибше осмислювати життя, сам має віднаходити в ньому справжні вияви краси, вияви людяності, чистоти, благородства. Ставтеся до книги як її співтворці» [1, с. 260–261], – писав О. Гончар у листі до учнів 10-А класу Кобеляцької СШ № 2.

Необхідною умовою справжньої творчості, найважливішими її чинниками є постійний творчий розвиток, образне мислення, самовіддача, небайдужість і щирість. «Найістотніше в професії письменника – мислити. Мислити образами. Писати ж, як мовилось колись, він і нині має гарячою кров'ю серця» [1, с. 119], – писав О. Гончар в листі від 20 лютого 1968 р. до головного редактора словацького видання «Нове життя». Важливою особливістю творчості є новаторство, на чому наголошено в листі до В. Фащенко: «Та й загалом у мистецтві, Ви ж знаєте, часто доводиться йти якраз проти досвіду, всупереч канонам, від яких саме й плодиться шаблон...» [1, с. 259–260].

Епістолярний дискурс О. Гончара репрезентує цікаві міркування митця про явище художнього стилю. Зокрема, в листі до Л. Сосновича від 11 травня 1970 р. він зазначає: «Давно вже автор перебуває в тій творчій стадії, коли людина воліє передусім дослухатися до свого внутрішнього голосу, голосу власного сумління й життєвого досвіду... А це й визначає художній стиль» [1, с. 126]. Зорієнтований у своїй творчості на реалістичні принципи відтворення дійсності, О. Гончар розумів реалізм як мистецький метод, що відображає життєву правду й головним об'єктом зображення якого є людина. Пріоритетність духовних і гуманістичних цінностей, значна роль ліричного начала визначають індивідуально-авторську специфіку реалізму О. Гончара, який можна номінувати як поетичний реалізм. Про своє розуміння такого реалізму митець влучно зазначив у листі до Ю. Барабаша від 18 березня 1962 р.: «Головне, що правда життя в мистецтві має властивість світитись, випромінюватись, і вона найяскравіше світиться якраз там, де є оця крилатість, одухотвореність» [1, с. 96]. Прикметно, що О. Гончар позитивно ставився до визначення «поетичний реалізм» і не раз використовував його, а також його відповідник «крилатий реалізм»

[1, с. 96], вважаючи, що це поняття належить Ф. Достоєвському [1, с. 271] і є більш влучним означенням лірико-романтичної течії в прозі (лист до В. Оскоцького від 27 березня 1978 р. [1, с. 157]). До поняття ж «романтизм» він ставився неприхильно. «Терміну «романтизм» я намагаюся уникати, в нього часто справді вкладають різні поняття, як Ви пишете, і нерідко романтизмом називають звичайну риторичку, далеку від реальності пишномовство. Для стильової течії, яку Ви маєте на увазі, я волю користуватися терміном «реалізм поетичний», або, як один із критиків сказав, «крилатий реалізм». Це, по-моєму, більш точно» [1, с. 167], – зазначав О. Гончар у листі до студентки Донецького державного університету М. Коломієць, яка на той час працювала над дипломною роботою про його творчість. Від використання поняття «романтизм» під час характеристики своєї творчості О. Гончар застерігав і в листі до П. Мовчана: «[...] в нашій літературі від романтизації дуже коротка відстань і до псевдоромантики, від якої наша проза ще й досі так потерпає. Тим-то я при слові «романтика» щоразу відчуваю в собі насторогу, а в статтях взагалі намагаюся уникати цього терміна як не зовсім вдального. [...] визнаю тільки ту романтику, яка виростає з правди життя, з ґрунту реальності, інакше то буде риторика й пустопорожні красивості, які справжньому мистецтву рішуче протипоказані» [1, с. 171]. Як влучний і невдалий протиставляються поняття «поетичний романтизм» і «поетичний реалізм» і в листі до Д. Павличка [1, с. 271]. Поетичний реалізм, на переконання О. Гончара, «це справді реальність, прикметна риса, притаманна багатьом творам української прози, і класичної, і сучасної» [1, с. 271].

Листи О. Гончара репрезентують цікаві моменти творчої лабораторії письменника. За спостереженнями Л. Курило, листовна творчість «40-х – початку 50-х років розкриває художню лабораторію народження новели «Модри Камень», знаменитої трилогії «Прапорonosці», повісті «Земля гуде», ілюструє творчі процеси саморедагування автором власних текстів, співпрацю молодого письменника з редакторами, усвідомлення ним потреби втручання до тексту професійного кваліфікованого літературного редактора тощо» [3, с. 7]. Зокрема, листи відтворюють специфіку праці над «Прапорonosцями», особливості видання частин роману (листи до Д. Білоуса [1, с. 46, 50, 55–56, 57–58], до В. Бережного [1, с. 54]). Так, у листі до Д. Білоуса від 25 серпня 1946 р. О. Гончар висловлює думку про об'єднання трьох повістей в роман-трилогію, а також пише про свій намір працювати й над іншими частинами-повістями («Чим далі окреслюється весь цикл в цілому, тим більше переконуюсь, що це буде

справді роман. Спочатку я гадав, що буде всього три частини – три повісті. Тепер уже бачу, що буде не менше 4-х або й п'ять. Коло героїв дедалі поширюється» [1, с. 58]).

У листах зустрічаємо відомості про те, що спонукало О. Гончара до написання того чи іншого твору. Так, у листі від 20 лютого 1968 р. до головного редактора «Нового життя» Юр. Дацку (Словаччина) О. Гончар пише про задум «Собору»: «Життя сучасника, все, що в житті приваблює автора, і те, що йому болить, роздуми про людину та її майбутнє – це якраз і спонукало взятися за перо» [1, с. 118]. У листі до Л. Сосновича (11 травня 1970 р.) – про те, що спонукало до написання «Циклону»: «Головною спонукою були тут роздуми автора про людину та її майбутнє, про ті проблеми, що хвилюють всіх нас, кому випало жити в цей шалений космічний вік, коли планета вперше була осяяна з висоти юною гагаринською усмішкою. Карби, покладені в душу лихоліттям війни, пережите раніше і свіжі враження сьогоденності, реальність і мрія – все кликало братися за перо, торкатися тих гуманістичних проблем, що наснажують нашу літературу в цілому і зокрема живлять наш психологічний роман» [1, с. 126]. У листі до В. Фащенко від 5 травня 1985 р. О. Гончар пише про важливі та складні моменти творчого процесу: «Для мене, скажімо, найтруднішим є знайти першу фразу, фразу-камертон, яка має задати тональність всьому творові. А відомо ж, що ця тональність щоразу інша, тож і перший акорд має бути найвірніший, новий, найвідповідніший новому загальному задумові – художньому надзавданню... І чи не тому саме перші абзаци, початки творів у нас найчастіше летять у кошик. Так само дуже важлива, по-моєму, фраза завершальна» [1, с. 260]. В цьому контексті автор згадує свої творчі пошуки під час завершення «Прапорonoсців», «Циклону», зазначаючи: «Пригадую, як довго шукались фінальні фрази «Прапорonoсців», доки таки були, я вважаю, вдало знайдені. А ще, може, краще закінчення в «Циклоні»: «Світиться світ... І небо вже тут не небо, а небеса». Бо – це ж, ясна річ, не просто пейзаж. Весь дух твору, вся його драматургія тут зосередились, зімкнулись в одній фразі, мов у ядрі. А, може, це авторові тільки здається...» [1, с. 260].

Листи розкривають розуміння О. Гончарем ролі та функції літературного критика. У листі до В. Панченка від 17 липня 1984 р. О. Гончар писав: «Адже і в слові критика має бути пристрасть, вогонь, вільність думки, найближче ж до цього перебуває і сама істина» [1, с. 254]. Епістолярій репрезентує різні аспекти проблеми «письменник і критика»: сприйняття критиками творів О. Гончара і його реакція,

рецепція О. Гончарем виступів літературознавців, його власна оцінка творчості інших авторів.

Рецепція творів О. Гончара на різних етапах його творчості була неоднозначною. У листах зустрічаємо особливості реакції О. Гончара на сприйняття його прози. Зокрема, твір «Модри Камень» (1946) був непривітно зустрінутий критикою з ідеологічних причин: вважалося, що радянським письменникам не варто захоплюватися зображенням іноземців. О. Гончар згадував: «Оповідання «Модри Камень» було надруковане, і оскільки в ньому йшлося про почуття кохання, що спалахнуло у радянського солдата до дівчини-словачки (тобто іноземки!), то авторові оповідання одна з республіканських газет одразу ж висунула тяжке звинувачення. Дарма, що було воно безглузде, абсурдне, однак, підхопивши це звинувачення, автора, за звичаєм тих часів, почали проробляти на всіх зборах – університетських і міських. Постало питання про звільнення з університету [...]. Все це дуже гнітило. Було важче, ніж під кулями» [2, с. 233]. Лист О. Гончара до В. Бережного від 2 вересня 1946 р. свідчить про сприйняття критики твору «Модри Камень» самим письменником, його друзями та незаангажованими читачами: «Я був зворушений тим, як ти сприйняв критику на «Модри Камень». Ти «замахав руками», ти «голосно заговорив». І це не один ти. Чимало людей, які розуміються на справжній літературі, в цей день замахали руками. Але факт фактом. Я виходжу в світ з тавром на лобі. Вся біда в тому, що мої друзі махають руками в чотирьох стінах, а вороги-наклепники мають подвійні горлянки. Їх чутніше» [1, с. 59]. Про болісне сприйняття письменником заідеологізованої інтерпретації твору, неадекватного тлумачення й перекручування свідчать рядки з цього ж листа: «Як би там не було, але я паралізований. Я хотів би одного: щоб література відчепилась від мене, не переслідувала мене, як манія. [...] Не пишу, звичайно, нічого, робити взагалі нічого не можу. Цей удар для мене був тим тяжчий, що він із-за спини, я його ніколи не сподівався» [1, с. 59].

На собі відчувши особливості й умови творчості в тоталітарній державі, О. Гончар застерігав деяких запальних критиків 90-х рр. від поспішних і необ'єктивних висновків, зокрема що стосується засудження письменників, на творчості яких позначився ідеологічний тиск: «Сьогодні серед нігілістичного гвалту, серед вовтузні примітивних літературних ревізорів усім нам необхідно зберегти розсудливість, бути обачними, щоб, очищаючи літературу від тоталітарних накипів, не вихлопнути, як ото мовиться, й дитя. Не забувати, скажімо, що, крім подарунків вождю, Малишко дав Україні і першокласну лірику, закодовану хоча б в отім неперевершеному рядку: «Цвінуть осінні тихі

небеса...». Бути дбайливими, рішуче захищати від сучасних кон'юнктурників усе цінне для нашої культури, вберегти від зневаги подвижницьку працю покоління Яновських і Рильських – це ж наш спільний святий обов'язок» [1, с. 366].

В епістолярному дискурсі О. Гончара окреме місце займають міркування про письменників, у контексті яких увиразнюються особливості розуміння їхньої творчості й ставлення до неї, тобто репрезентується ще одна іпостась О. Гончара – літературного критика. В оцінці певного твору О. Гончар був зорієнтований насамперед на його мистецьку цінність. «Для мене немає особливого значення, яке місце людина посідає в літературній ієрархії, набагато більше важить те, наскільки сумлінно й чесно звершує вона свою письменницьку місію» [1, с. 371–372], – писав він О. Гуреїву 5 серпня 1993 р. Літературно-критичні судження О. Гончара виказують індивідуально-авторські пріоритети: схвалення реалістичної манери письма й зорієнтованості на гуманістичні цінності. Так, в листі до А. Колісниченка від 8 червня 1982 р., пишучи про манеру Ю. Яновського й протиставляючи їй творчість представників молодшого покоління, він зазначав: «Яновський малював людей суворо, але почувалось, що вони все ж здатні коли-небудь усміхнутись. Зараз модно писати людей без усмішок, безпросвітно спонурених раз і назавжди» [1, с. 228]. Рецепція О. Гончарем творчості інших митців розкриває його розуміння того, яким має бути художній твір. Прагнучи почути авторитетну думку, пораду, багато авторів надсилали О. Гончару рукописи своїх творів. Листи засвідчують уважне ставлення О. Гончара до спроб початківців, слухність його порад і об'єктивність критичних висновків. Зокрема, оцінюючи рукопис твору письменника М. Безхутрого, О. Гончар вказує на такі, на його погляд, негативні моменти: «Майже всюди переказ, переказ там, де потрібен був би показ, малювання, живописання словом. Описовість замість психологічного аналізу; загальники замість художньої конкретності, предметності. І до всього ще ці штучні карколомні сюжетні інтриги там, де так і проситься реалістична правдивість, вмотивованість, достовірність життя» [1, с. 97]. У листі до В. Циганка, висловлюючи на його прохання думку про рукопис твору, О. Гончар поділяє висновок видавництва «Радянський письменник» щодо потреби допрацювання твору й викладає свої міркування, а також, що є важливим у такій ситуації, підбадьорює автора: «Очевидно, цікавий матеріал, покладений в основу Вашого твору, вимагає вищого художнього рівня викладу, вищої якості суто мистецької, літературної, адже сучасні вимоги до літератури справді високі. [...] У творі Вашім

явно відчувається талант, і хай це додає Вам віри та енергії до праці» [1, с. 243].

Розуміючи велику роль мистецтва в житті людини, О. Гончар підкреслював значення класичної літератури, тих митців, творчість яких завжди залишиться актуальною. З-поміж таких постатей – Т. Шевченко. Листи О. Гончара, як і його художні твори, літературно-критичні, публіцистичні праці, щоденникові записи, засвідчують усвідомлення ним величчя постаті й творчості поета. Показовим у цьому сенсі є лист, адресований учасникам Шевченківської конференції в Нью-Йорку (березень 1995 р.). Значення Т. Шевченка, на переконання О. Гончара, полягає в тому, що він «більше, ніж будь-хто, зробив для порятунку нації від занепаду, від знедуховлення і розмивання, він повернув їй віру в себе, повернув дух стійкості, дух життя» [1, с. 401–402]. Про Т. Шевченка мовиться як про центральну духовну постать нашої історії та культури, навколо якої, проте, як констатує О. Гончар, йде боротьба: «Боротьба за Шевченка, проти Шевченка, довкола Шевченка ніколи не припинялась, бо Шевченко і Україна це єдине ціле, неподільне» [1, с. 401]. Про націотворчу силу Т. Шевченка знають вороги України, а тому всіляко намагаються послабити вплив поета, показовими в цьому сенсі для О. Гончара є факти розгону людей від пам'ятника Т. Шевченку, переслідування тих, хто 22 травня клав квіти до його підніжжя, створення перешкод у процесі повернення до «Кобзаря» вилучених із нього поезій та ін., що засвідчує: «Тарас не дає спокою нашим недругам, і це є ознакою того, що Тарас живе, діє, разом зі всією Україною стоїть на сторожі нашої незалежності і нашого майбуття» [1, с. 401]. Звернення до постаті й творчості Т. Шевченка, підкреслює О. Гончар, особливо необхідне у контексті сучасних випробувань: «Щоб нам вистояти в ці нелегкі часи, щоб утримати над собою небо незалежності, потрібні плечі гігантів. І перший з-поміж них, чие плече відчуваємо, це він – Тарас Шевченко!» [1, с. 402].

Позитивно відгукуючись про творчість класиків, О. Гончар схвально оцінював і доробок таких своїх сучасників, як С. Пушик [1, с. 206–207], Д. Міщенко [1, с. 206], В. Базилевський [1, с. 366] та ін. Водночас, епістолярний дискурс засвідчує несприйняття О. Гончарем творчості окремих представників молодого покоління, зокрема тих, які намагалися перекреслити доробок попередників і які у своїй творчості й критиці спрямовані на зовнішні ефекти й епатажність. «Стає модним нападати на Тичину, Рильського, Малишка або кинути багнокою і в бік автора «Собору»... Оце наша зміна? Хіба про таких ми мріяли, коли робили все для їх захисту, щоб їх у зародку не передумала система тоталітаризму? Де ви – Симоненки, Тютюнники, Стуси? Замість вас –

рветься в літ-ру бездар вульгарна, криклива, циніки безсоромні, ті, що крім власного егоїзму, нічим не дорожать, не здатні мати в собі хоч якийсь почуття пошани до старших майстрів. Скандаліст, рвач, літературний мафіозі рветься до того храму, де має панувати чистота!» [1, с. 340], – писав О. Гончар у листі до В. Кравчука 11 січня 1992 р. Не називаючи конкретних імен, він висловив своє несприйняття тих, хто відчувши свободу, руйнують художньо-естетичні традиції, зневажають доробок попередників і культивують деструктивні явища, й у листі до Л. Рудницького (3 липня 1993 р.): «В літературі, де утворився післяперебудовний духовний вакуум, безперешкодно шириться так звана «нова хвиля» аморалізму й порнографізму, «молоді дегенерати» (так вони самі себе іменують) змагаються в брутальщині й у цинічній вседозволеності, – невідомо, хто з них переможе, а поки що втрачає українське письменство» [1, с. 368]. Несприйняття експериментів молодих авторів було обумовлено тривогою О. Гончара за майбутнє літератури, його перейнятістю нівелюванням духовності в епоху переоцінки цінностей та вболіваннями за збереження гуманістичних основ буття людини. Тому письменник усвідомлював потребу протистояти руйнівним тенденціям, берегти культурну спадщину, плекати духовні ідеали. Ключову роль у цьому О. Гончар відводив представникам свідомої інтелігенції, яких, на жаль, залишалося небагато: «Проти шовіністичного низькопробного читива, що суне з півночі на нас, як хмари сарани, поки що не маємо достатнього захисту, бо ж тут нам потрібен надійний державний захист та самовіддана праця національно свідомої інтелігенції, а її ж у нас такий тонкий пласт, як ота в небі тонюсінька озонова плівка...» [1, с. 368].

Висновки... Епістолярний дискурс репрезентує О. Гончара в різних ракурсах, що розкриваються у залежності від тематики листа та його адресата. Листи увиразнюють постать О. Гончара як письменника та критика, адже тема художньої творчості, як власної, так й інших авторів, є важливою складовою його епістолярії. У листах письменник висловив ряд важливих міркувань, що стосуються його власного розуміння основ, сутності, значення мистецтва, чинників художньої творчості, її ролі в житті людини. Викладені в листах роздуми, спогади проливають світло на важливі моменти творчої лабораторії О. Гончара, розкривають особливості його розуміння явищ художнього стилю, читацької реценсії, функцій літературної критики. Тому уважне вивчення листування О. Гончара, врахування висловлених ним міркувань сприяє глибшому розумінню світоглядно-естетичних основ його творчості й, відповідно, адекватній інтерпретації творів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Гончар О. Листи / Упоряд. В.Д. Гончар, Я.Г. Оксюта; Передм. В.О. Яворівського; Вст. слово Я.Г. Оксюти; Післям. Р.М. Лубківського. Київ: Укр. письменник, 2008. 431 с.
2. Гончар О. Письменницькі роздуми (як створювалися «Прапорonoсці» // Гончар О. Письменницькі роздуми. Літературно-критичні статті. Київ: Дніпро, 1980. С. 223–238.
3. Курило Л. Епістолярій Олеса Гончара і творча індивідуальність письменника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Київ, 2006. 17 с.

References:

1. Ghonchar O. Lysty / Uporjad. V.D. Ghonchar, Ja.Gh. Oksjuta; Peredm. V.O. Javorivskogho; Vst. slovo Ja.Gh. Oksjuty; Pisljam. R.M. Lubkivskogho. K.: Ukr. pysmennyk, 2008. 431 s.
2. Ghonchar O. Pysjmennycjki rozдумы (jak stvorjuvalysja «Praporonosci» // Ghonchar O. Pysjmennycjki rozдумы. Literaturno-krytychni statii. K.: Dnipro, 1980. S. 223–238.
3. Kurylo L. Epistoljarij Olesja Ghonchara i tvorchа indyvidualjnistj pysmennyka: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk: spec. 10.01.01 «Ukrajinsjka literatura». K., 2006. 17 s.

Summary

Iryna Prylipko

The Phenomenon of Artistic Work in Letters Discourse by Oles Honchar

The paper considers the peculiarities of understanding the essence and meaning of artistic work by O. Honchar. The author observes the peculiarities of interpretation by O. Honchar the questions, which concerns the factors of literary works, phenomenon of artistic style, role of reader and so forth on the basis of analyses of letters by writer. The paper elucidates, that the letters discourse by O. Honchar represents his as a individuality, writer and kritik, helps to deeps comprehending of world outlooks and aesthetics basis of his creation.

Key words: *letters, art, literature, creative process, creative laboratory, literary criticism, style.*

Дата надходження статті: «02» жовтня 2018 р.

Дата прийняття до друку: «25» жовтня 2018 р.